

експертами -криміналістами, які мають відповідні спеціальні знання з певної спеціальності. Це дозволить врегулювати ці сфери діяльності та отримувати більш об'єктивну інформацію щодо механізму травми та пов'язаних з нею питань, оскільки експертизи будуть проводитися у двох незалежних експертних установах, а діяльність судово-медичних експертів-криміналістів буде відповідати ст.10 закону «Про судову експертизу», згідно якої «Судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань» [4].

Список використаних джерел

1. Інструкція про проведення судово-медичної експертизи: *Про розвиток та вдосконалення судово-медичної експертизи в Україні*. Наказ МОЗ, 1995 р. №6.

2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: *Наказ Міністерства юстиції України, 08.10.98. № 53/5 (із змінами)*.

3. Правила проведення судово-медичних експертиз (досліджень) у відділеннях судово-медичної криміналістики бюро судово-медичної експертизи. *Про розвиток та вдосконалення судово-медичної експертизи в Україні*. Наказ МОЗ України, 1995 р №6.

4. Закон України «Про судову експертизу»: *Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994. № 28. Ст.10*.

Мишаковська Валентина Олександрівна
судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень, технічних досліджень документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень Житомирського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

КОМПЕТЕНЦІЯ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА

Експертне забезпечення правосуддя в Україні – одне з найважливіших завдань суспільства і держави, яка прагне посісти гідне місце в нашій країні та у світі в цілому. Судово-експертна діяльність базується на принципах законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження, тому висновки експерта стають усе більш затребуваними в усіх видах судочинства.

Джерелом будь-якого знання є практика, а головним його виробником – наука. Тобто практика та наука тісно взаємопов'язані, і, досить важливим є розроблення сучасних наукових положень судової експертизи та криміналістики.

Наразі, мені хотілось би підняти питання стосовно меж компетенції судового експерта.

Судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1;ст.1]. Тому експертом є компетентна особа, яка має відповідну освіту, кваліфікацію, науковий або практичний досвід, володіє спеціальними знаннями та залучається органами розслідування, судом для проведення експертизи. Розглянемо тоді що ж саме таке компетенція? Компетенція – це комплекс знань з теорії, методики і практики у сфері певного роду, виду.

До поняття компетенції (від лат. *competo* – відповідаю, підхожу) входить: коло повноважень, передбачених законом, статусом або іншим актом компетентного органу чи посадової особи; знання, досвід у тій чи іншій сфері.

Компетенція судового експерта може розглядатися у двох аспектах. По-перше, це процесуально закріплене коло повноважень, його права та обов'язки, і, по-друге, це комплекс знань у сфері теорії, методики та практики судової експертизи певного виду [3, с. 3].

Тому підготовка судового експерта повинна передбачати: базову повну вищу освіту; післядипломну освіту (спеціалізація стажування, підвищення кваліфікації та перепідготовка); спеціальну освіту за певними експертними спеціальностями; самоосвіту.

Критеріями, за якими оцінюють компетентність експерта, висновок якого розглядається як доказ під час розслідування провадження, є освіта експерта і стаж його професійної діяльності у сфері науки або практики, які необхідні для проведення експертизи. Щодо судових експертів державних спеціалізованих установ, то професійні і кваліфікаційні вимоги до них визначено у ст. 10 Закону України «Про судову експертизу». Це – вища професійна освіта і наступна підготовка за конкретною експертною спеціальністю[1; ст.10]. Крім того, рівень професійної підготовки державних експертів кожні п'ять років контролюється експертно-кваліфікаційними комісіями. Ці вимоги сприяють підтриманню рівня компетентності експерта.

Вчені розглядають питання компетентності експерта, як методи самооцінки та взаємооцінки.

На думку вчених при методі самооцінки експерт сам дає інформацію про те, в яких областях він компетентний, а в яких – ні. Тому що, хто як не експерт може краще знати свої можливості. З іншого боку, при самооцінці компетентності швидше оцінюється ступінь самовпевненості експерта, ніж його реальна компетентність. Так, як саме поняття «компетентність» строго не визначено.

Досить часто експерт перебільшує свою реальну компетентність або навпаки занадто критично ставиться до своїх можливостей. При використанні ж методу взаємооцінки, коли оцінку компетентності конкретного експерта дають інші експерти, грає роль мала поінформованість експертів про професійні можливості один одного. У сучасних умовах достатня обізнаність з роботами і можливостями один одного може бути лише у фахівців, які багато років працюють спільно, в одній команді, над однією темою. Однак і такий метод, на думку вчених, є не досить ефективним, оскільки погляди таких фахівців через схожість життєвого шляху, багаторічної спільної праці, висновки у таких експертів стають занадто схожі один на одного.

При оцінці експертного висновку необхідно вивчити: по-перше, чи фігурують у висновку дані, що характеризують експерта з точки зору фахівця у певній галузі знань; по-друге, чи відповідають ці спеціальні знання тим питанням, які поставлені перед експертом; по-третє, чи потрібні для вирішення цих питань спеціальні знання даного профілю; по-четверте, чи відповідають компетенції експерта, його спеціалізації ті засоби і методи, які він використовував для вирішення поставлених перед ним питань. Тут же необхідно оцінити, чи не вийшов експерт за межі своєї компетенції.

Висновок вважається таким, що виходить за межі експертної компетенції у двох випадках: 1) якщо експерт, відповідаючи на запитання, вторгається у сферу наук, які не входять до кола його спеціальних знань; 2) якщо для вирішення поставленого питання взагалі не потрібно спеціальних знань, досить лише суб'єктивних суджень, заснованих на життєвому досвіді та здоровому глузді. Запитання, які ставляться судовому експертові, та його висновок щодо них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта. У разі постановки перед експертом таких питань він повідомляє слідчого чи суд, що доручив проведення експертизи, про неможливість вирішення поставленого перед ним завдання. Таке повідомлення повинно бути аргументованим та вказувати на конкретні причини, які виключають можливість надання висновку, на підставі яких експерт обґрунтовує, що поставлене запитання не відповідає його компетенції [2].

Неодноразово експерт при вирішенні питань в експертизі зустрічається із з'ясуванням питань права. А чи має ж експерт розглядати питання поставленні замовником експертизи, які пов'язанні з питаннями права. Насправді у експерта такої компетенції нема. Запитання права є прерогативою органів розслідування. Органи, які проводять досудове розслідування, слідчий, прокурор, а також суд, володіючи спеціальними (неюридичними) знаннями, за законом не в праві замінювати експерта, експерт не має права вторгатися у сферу діяльності органів розслідування, поєднуючи в одній особі функції експерта та органу розслідування.

Таким чином, компетенцію експерта обмежено лише рамками його спеціальних знань. Експерт (якими б знаннями і досвідом практичної роботи

він не володів) не може і не повинен вирішувати питання про встановлення обставин правового характеру – протиправності, вини, умислу; категорії смерті (насильницької або ненасильницької); відповідності показань обвинуваченого висновкам експертизи; характеру злочину (з якою силою – малою, великою, значною або незначною – завдано удару); правильності висновків первинної експертизи (при призначенні повторної експертизи); наявності у підозрюваного або потерпілого психічного захворювання, осудності тощо. Таке визначення меж компетенції експерта потребує закріплення у відповідних нормативно-правових актах, оскільки вважаємо, що компетенція – це характеристика вимог до особи, які дозволяють стати їй компетентною у певному виді діяльності, зокрема експертній.

Тому особливу увагу, сторонам кримінального провадження під час залучення судово-експертної установи/судового експерта, необхідно обов'язково звертати увагу не тільки на дані, які надаються судовим експертом та закріплені у Реєстрі судових експертів (посада, вчені ступінь і звання, стаж тощо), а спиратися на те чи має той чи інший експерт в обраній експертній установі певне коло компетенції для вирішення питань, які поставлені перед експертом замовником проведення експертного дослідження.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про судову експертизу» – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 28, ст.232, – інтернет джерело –<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів Гончаренка В. Г., Нора В. Т., Шумила М. Є. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.
3. Мамай В. И. О статусе и компетенции государственных и негосударственных экспертов / В. И. Мамай // Эксперт-криминалист. – 2009. – № 1. – с. 2–5.
4. Фомін С. Б., Пшеничний І. І. «Деякі проблеми судово-експертної діяльності та шляхи їх подолання»//Право і безпека. – 2006, с.98.

Мищенко Євгеній Віталійович,
судовий експерт сектору ДНЗПРАП
відділу ДМРВ Черкаського науково-
дослідного експертно-
криміналістичного центру МВС
України

Курочка Альона Вікторівна,
судовий експерт сектору ФХД